

BOEKBESPREKING

BOOK REVIEW

Kate Jackson, *Mean and lowly things. Snakes, science and survival in the Congo*. Harvard University Press. Cambridge, Massachusetts, and London, England, 2008. ISBN: 13-978-0-674-02974-3. \$ 18,45 (Amazon).

Marcel van der Voort

Toen Kate Jackson in 2005 aan haar eerste herpetologische expeditie in Congo begon, had ze er geen idee van dat er op dat moment een militaire coup aan de gang was die het land in een burgeroorlog zou storten. Ze was op weg naar de jungle, zo'n 450 mijl ten noorden van de hoofdstad Brazzaville. Van militairen en rebellen zou ze daar geen last krijgen, wel van een hoop andere vijanden. Eén van die vijanden is onwetendheid, een andere is bijgeloof. Tijdens een tussenstop, als ze op weg is naar de uiteindelijke plek in het oerwoud waar ze haar onderzoek wil verrichten, komen dorpsbewoners haar vertellen dat ze een slang hebben gezien. Gewapend met een slangenhaak haast ze zich naar de plek waar de pygmeeën in een ruime kring om een boom staan geschaard waarin zich een slang genesteld heeft. Als Jackson het reptiel nadert, blijkt het om een onschuldige *Lamprophis* te gaan. Weg gaat dan ook de slangenhaak, en met haar blote handen ontwart ze de agressieve slang, terwijl de toeschouwers kreten van ontzetting slaken.

Kate Jackson, *Mean and lowly things. Snakes, science and survival in the Congo*. Harvard University Press. Cambridge, Massachusetts, and London, England, 2008. ISBN: 13-978-0-674-02974-3. \$ 18,45 (Amazon).

Marcel van der Voort

When in 2005 Kate Jackson started her first herpetological expedition in Congo she had no idea there was a military coup going on that was going to plunge the country into civil war. She was heading for the jungle, approximately 450 mile north of the capital Brazzaville. Military and rebels would not bother here there, other enemies would. One of these enemies is ignorance, the other is superstition. During a stop on the way to her final research destination in the jungle some villagers tell her they have seen a snake. Armed with a snake hook she hurries to the spot where the pygmies have gathered in a wide circle around the tree where the snake has hidden itself. When Jackson comes closer she recognized it as an innocent *Lamprophis*. She put the snake hook away and with her bare hands she untangled the aggressive snake while the bystanders cry out in horror. She can not prevent being bitten. Not a big deal one would think. However, for the pygmies every snake is a poisonous one. They are scared to death of them. But they are even

Het lukt haar niet om het dier uit de takken te ontwarren zonder een beet te incasseren. Niks aan de hand, zou je denken. Maar toch. Voor pygmeeën is elke slang een giftige. Ze zijn doodsbang voor deze dieren. Alleen voor witte heksen zijn ze nóg banger...

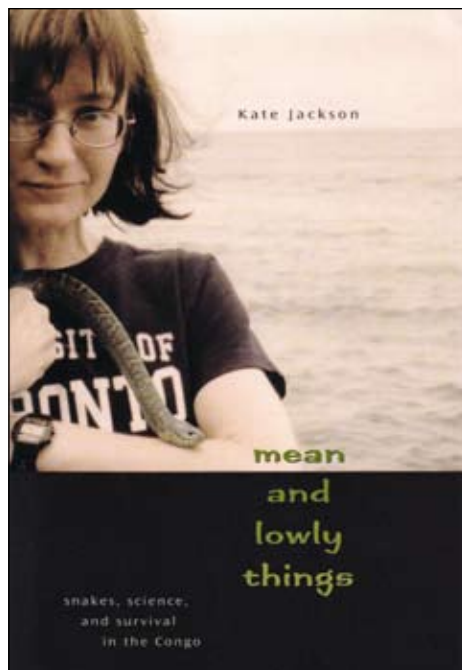
Dat laatste neemt niet weg dat twee pygmeeën toch als gids willen functioneren voor Jackson. Het blijken de slechtst denkbare exemplaren te zijn: hun koken omvat onder meer het opdienen van rotte vis, ze weigeren het ondergoed van een vrouw te wassen, 's nachts, als er een speurtocht naar nachtactieve reptielen zou moeten plaatsvinden, vertikken ze het om hun onderkomen te verlaten. Ze zijn er ook niet toe te bewegen om door een moeras te waden. Deze expeditie is trouwens toch een kort leven beschoren, omdat Kate Jackson tijdens een solotocht op een nacht haar been verwondt. De infectie die zich kort daarna openbaart, dwingt haar terug te keren naar de beschaafde wereld. Maar ze zal terugkeren, neemt ze zich voor.

Voordat we echter gaan lezen hoe haar volgende expedities verlopen, vertelt Jackson hoe haar fascinatie voor het conserverende aspect van de herpetologie is ontstaan. In haar geval is dat een stageperiode op het Herpetology Department van het Royal Ontario Museum in Canada geweest tijdens haar opleiding op high school. Het merendeel van de museale collectie bevond zich niet in het expositiegedeelte van het museum, maar achter gesloten deuren. De duizenden potten die ze daar zag, met daarin amfibieën en reptielen die gedurende een veelheid van jaren door tal van veldwerkers op exotische plaatsen waren gevangen, maakten een onuitwisbare indruk op haar. Deze stage-ervaring wordt gevolgd door

more scared of white witches.....

That does not prevent that two pygmy's serve as here guides. They turn out to be the worst guides you can imagine; their cooking skills include serving rotten fish, they refuse to wash the under clothing of a woman, and at night when an hunt for nocturnal reptiles is scheduled, they refuse to leave their accommodation. They can also not be persuaded to wade through a swamp. This expedition is going to be a short one anyway because Kate injures her leg one night while on a solo trip. The resulting infection soon forces her to return to the civilized world. But she is determined to return.

However before we read how her other expeditions went, Jackson tells us how her fascination for the conserving side of her-

een opleidingsplaats aan het Herpetology Department van het prestigieuze Smithsonian Institution.

Jacksons fascinatie is overduidelijk, maar er komt een moment tijdens haar opleiding dat ze een wetenschappelijke, maar zeker ook ethische verantwoording wil horen voor het weghalen van dieren uit hun biotoop om ze in een laboratorium te onderzoeken. Het stereotype antwoord: 'om de biodiversiteit te documenteren' bevredigt haar niet. Uiteindelijk levert een discussie met docenten en medestudenten haar interessantere stof tot nadenken op. Haar mentor betoogt, dat het noodzakelijk is om soorten in hun algemeenheid te kennen, ten einde ze te kunnen beschermen. 'We kunnen niet beschermen wat we niet kennen. We brengen de streken met de grootste biodiversiteit in kaart om uit te zoeken welke de belangrijkste zijn voor ons om te beschermen.' Een andere onderzoeker voegt daaraan toe: 'Maar wat we werkelijk trachten te doen als wetenschappers, is *alles* onderzoeken. Soorten identificeren is de allereerste stap, Als we eenmaal weten wat ze zijn, kunnen we een begin maken met het bestuderen van wat ze doen. Als we alles over een ecosysteem begrijpen, zullen we weten welke de sleutelsoorten zijn (...) en zullen we goed in staat zijn om in de gaten te houden dat de balans die nodig is om alles in evenwicht te houden, gehandhaafd blijft.' (pag. 11). Kate Jackson heeft, net als de lezer, iets gekregen om over na te denken.

Omdat Jackson vervolgens op expeditie is gegaan om op exotische plaatsen in Congo, amfibieën en reptielen te zoeken en te conserveren, heeft bovenstaande argumentatie haar blijkbaar overtuigd. Ik heb echter zo mijn bedenkingen. Door wat ik steeds vaker

petology started. In her case it was during a training period in the Herpetology Department of the Royal Ontario Museum in Canada while she was still in high school. The larger part of the collection was kept away from the public behind closed doors. The thousands of jars she saw there, filled with reptiles and amphibians collected over many years by field workers on exotic locations, made an indelible impression on her. This experience was followed by a training position at the Herpetology Department of the prestigious Smithsonian Institution.

Jackson's fascination is clear but there comes a time during her studies when she wants a scientific but surely also an ethical explanation for the removal of animals from their natural habitat to study them in the laboratory. The stereotype answer: 'to document biodiversity' does not satisfy her. A discussion with her teachers and fellow student gives her more interesting things to think about. Her tutor argues that it is necessary to know which species exist to be able to protect them. 'We can't protect what we don't know. We're identifying the areas of highest biodiversity, figuring out which are the most important ones for us to protect'. Another scientist adds: 'But what we're really trying to do, as scientists, is

Causus maculatus Foto/Photo: Kate Jackson

lees in herpetologische literatuur en zie in natuurdocumentaires, kan ik me niet aan de indruk onttrekken dat zelfs wetenschappelijke argumenten niet zwaarwichtig genoeg meer zijn om als excuus te dienen voor de plundering van een gebied. Ik herinner me een lezing van Twan Leenders van misschien wel vijftien jaar geleden. Deze vond plaats tijdens de toentertijdse slangendag en ging over het onderzoek dat Leenders had gedaan in het regenwoud van Costa Rica. Hij legde uit hoe precair het evenwicht in een bepaald gebied kan zijn. Grofweg zijn er in de Costa-Ricaanse jungle – en wellicht ook in andere regenwouden – drie plaatsen te onderscheiden waar slangen voorkomen: op de bodem, in het kreupelhout en de lagere regionen van de bomen, en de kroonlaag. Onder deze slangen zijn dagactieve soorten en nachtactieve. Elk met hun eigen voedselvoorkeur. Er heerst een prachtig ecologisch evenwicht in zo'n gebied. Omdat het jaren geleden is dat ik deze lezing heb bijgewoond, kan ik niet met 100% zekerheid garanderen dat ik de juiste herinnering bewaar aan Leenders' conclusie die, ik dacht, hier op neer kwam: het wegvangen van één of enkele exemplaren kan al desastreuze gevolgen hebben voor de herpetofauna van het gebied waar dat gebeurt. Ook wetenschappelijk onderzoek kan dus een versturende factor zijn, als dat inhoudt dat er individuen aan een (mini-) ecosysteem onttrokken worden. Recentelijk heeft Furman dat aangetoond voor timberratelslangen in Vermont en New York (Furman, 2007, 80), van wat langer geleden dateert het nog steeds indrukwekkende pleidooi van Harry Greene (Greene, 1997, vooral hoofdstuk 16).

Ik vraag me ook af, wat Jackson uiteindelijk is opgeschoten met het wegvangen van

to find out *everything*. Identifying the species is the very first step. Once we know what they are, we can begin to study what they do. If we understand everything about an ecosystem we will know which are the keystone species, (...) and we will be well placed to see that the balance needed to hold it all together is maintained (pg 11). Kate Jackson, just as the reader, got something to think about.

Because Jackson did go on an expedition to exotic places like Congo to search and conserve amphibians and reptiles, these arguments must have convinced her. However, I have my doubts. From what I read in the herpetological literature and learn from wild life documentaries, I have a strong feeling that even scientific arguments can not justify the plundering of these habitats. I recall a lecture by Twan Leenders some 15 years ago during a Snake Day. He spoke about his research in the rain forest of Costa Rica and he explained how delicate the balance in a particular area can be.

In the Costa Rican jungle and probably other rain forests as well, there are roughly three places where snakes occur: on the ground, in the bushes and lower regions of the trees and in the tops of the trees. There are diurnal and nocturnal snake species, each with its own food preference. There is a beautiful balance in such an area.

Because it was years ago that I attended Leenders's lecture I cannot be 100% sure that I fully recollect his conclusion which basically was: even catching one or only a few specimen from a particular place can have disastrous consequences for its herpetofauna. So even scientific research can

Philothamnus carinatus juvenile Foto/Photo: Kate Jackson

tientallen slangen, kikkers en padden van dezelfde soort bij haar twee kampplaatsen in Congo. Ze kon de dieren vrijwel onmiddellijk determineren en nieuwe (onder)soorten heeft dat alles niet opgeleverd.¹ Ik heb me al lezend zelfs af en toe geërgerd, bijvoorbeeld als blijkt dat ze erg veel waterslangen van het genus *Grayia* in haar netten aantreft. Wat voor zin heeft het, om al die exemplaren te doden, te conserveren en mee naar Amerika te nemen? Ik ben het doorslaggevende argument hiervoor niet tegengekomen in haar boek. Ik vond het overigens nogal verrassend om te lezen dat nieuwe (onder)soorten weliswaar gevangen worden tijdens veldwerk, maar vaak pas 'ontdekt' worden bij laboratoriumonderzoek, soms jaren later (pag. 173).

1. Toegegeven: op pagina 131 verzucht Jackson: 'Centraal-Afrikaanse kikkers zijn berucht moeilijk te determineren. Er zijn veel, veel frustrerende soorten van wat ik LBF's noem (Little Brown Frogs).'

be an disturbing factor if it means extracting individuals from an (micro) ecosystem. Recently Furman demonstrated this for timber rattlesnakes in Vermont and New York (Furman, 2007, 80), a bit older is the still impressive pleading of Harry Greene (Greene, 1997, especially chapter 6).

I wonder therefore what Jackson finally gained by catching dozens of snakes, frogs and toads of the same species near her two camp sites in Congo. While reading I actually even became a bit annoyed for instance when she describes catching large number of water snakes of the genus *Grayia* in her nets. What is the point in killing all these animals, conserving them and taking them back to the USA? I could not find the convincing argument in her book. By the way, I was surprised to read that new (sub)species are collected during fieldwork but are only 'discovered' during the laboratory work that follows, sometimes even years later (pg 173).

Jackson beschrijft één concreet determinatiegeval waarvan ik niet kan ontkennen dat ik het erg interessant vond. Tijdens haar tweede expeditie komt ze in het bezit van een dode adder. Een eerste, oppervlakkige blik doet haar vermoeden dat het een exemplaar van *Causus* of misschien wel *Atheris* betreft. Haar twee assistenten krijgen de opdracht het dier te determineren. Beiden komen tot de slotsom dat het een *Cerastes* moet zijn. Maar gezien het verspreidingsgebied van *Cerastes* is dat een onmogelijkheid. Niettemin, als ze enige tijd later zelf de determinatiesleutels erbij pakt, komt ze tot dezelfde slotsom. Dus óf de sleutel klopt niet, óf het betreft een wel erg bijzonder dier. Maar Jackson komt hier niet meer op terug.

Jackson describes one particular case of the identification of a species of which I can't deny that I found it really interesting. During her second expedition she comes across a dead viper. A first quick look makes her think it is a *Causus* or maybe *Atheris*. Her two assistant are told to name it. Both conclude that it must be a *Cerastes*. When Jackson herself takes the identification key, she comes to the same conclusion. So, either the identification key is wrong or it must be a very special specimen. But Jackson never mentions it again in her book.

I found the explanation for catching reptiles from their environment not very satisfying. But that did not stop me from fully enjoying this magnificent book. I admire Jackson

Prosymna ambigua Foto/Photo: Kate Jackson

De voor mij weinig bevredigende rechtvaardiging voor het wegvangen van reptielen en amfibieën uit hun biotopen heeft me overigens niet verhinderd om met volle teugen te genieten van dit prachtige boek. Ik heb veel bewondering voor Jackson. Voor haar doorzettingsvermogen, haar vakkennis, haar aanpassings- en incasseringsvermogen. Haar verslag van tweeëneenhalve expeditie laat zich lezen als een roman. Het is erg interessant om te lezen wat er allemaal komt kijken bij de voorbereiding en uitvoering van dergelijke expedities. Je kunt je thuis – in het geval van Jackson is dat Toronto, Canada – nog zo goed voorbereiden, eenmaal op de plek van bestemming aangekomen, kom je toch weer voor verrassingen te staan, of blij je thuis de verkeerde keuzes gemaakt te hebben. Communicatie is een voortdurend probleem. Dat begint al, als je contact wilt leggen met de juiste mensen ter plaatse. In de moderne wereld zijn we zo gewend geraakt aan digitale verworvenheden en mobiele telefoons, dat we ons amper meer kunnen voorstellen dat we nog eens ooit brieven moeten schrijven of koeriers op pad moeten sturen. Maar ook communicatie in directe zin, praten met mensen, gaat niet probleemloos in Congo. Dat geldt in het kwadraat als je eenmaal in de jungle zit, waar mensen nog nooit een blanke hebben gezien. Naast het Lingala wordt er Frans gesproken in Congo en hoewel Jackson zelf uit een tweetalig land komt (in Canada wordt Frans en Engels gesproken), liet haar Frans aanvankelijk te wensen over. Als voorbereiding op haar tweede expeditie besluit ze dan ook Lingala te leren. Die inspanning zal haar geen windeieren leggen. Ze houdt er zelfs een echtgenoot aan over.

Maar behalve gebrekkige communicatie is er nog meer vervelend: de hitte, de voch-

greatly. For her perseverance, her expertise, her talent to adapt and ability to endure. Her account of two and a half expeditions reads like a novel. It is very interesting to read what it takes to prepare for such expeditions. You can try to prepare yourself at home – in Jackson's case home is Toronto, Canada – as good as possible, but once you get to your final destination, you meet unexpected surprises or realize you made the wrong choices back home. Communication is a constant problem. It already starts when you want to get in touch with the right local people. In our modern world we are so used to digital communication and mobile phones that it is difficult to imagine that we need to write letters or send out couriers for messages. But also just talking to people is not always easy in Congo. This goes double once you are in the jungle where people sometimes have never seen white people. Next to Lingala, French is a second language in Congo and although Jackson comes from a bilingual country (Canada speaks both English and French), initially her French is not good enough. In preparation for her second expedition she therefore decides to learn Lingala. This will turn out to be a wise thing. It even found her a husband.

But beside the poor means of communications there are other annoyances; the heat, the humidity, the termites, the wasps and the flies, the very poor food, bad hygiene, primitive working conditions, her being white, her being a woman, obstinate guides, jealous wives of guides, constant attention from villagers that disturb the camp, bureaucracy, permanent worries over money, the endless negotiations about the price of yet another snake that the villagers bring in, the constant wet clothes, the maggots and worms infected lumps under the skin, ma-

tigheid, de termieten, de mieren, de wespen, de vliegen, het abominabele voedsel, de slechte hygiënische omstandigheden, de primitieve werkomstandigheden, het feit dat ze een blanke is, het feit dat ze een vrouw is, obstinate gidsen, jaloerse echtgenotes van gidsen, aanloop van dorpsbewoners die de noodzakelijke rust in en om het kamp verstoren, ergerniswekkende bureaucratie, permanente zorgen over geld, het eindeloze gemarchandeer over de prijs van de zoveelste al of niet dode slang waar de dorpelingen mee komen aanzetten, de altijd natte kleren, de door wormen en maden bewoonde bulten onder huid, malaria, enfin, teveel om op te noemen. Ik heb met verbijstering kennis genomen van Jacksons ervaringen.

Van twee zaken vond ik het extra boeiend om kennis te nemen. Ik ben vooral geïnteresseerd in de cultuurhistorische aspecten van de herpetologie. Vanuit die invalshoek heb ik me jarenlang bezig gehouden met de bestudering van Middeleeuwse bestiaria, met name het serpentenhoofdstuk uit *Der naturen Bloeme* (± 1270), de eerste volkstalige natuurencyclopedie van het Vlaamse fenomeen Jacob van Maerlant. In deze natuurencyclopedie komen 35 serpentes voor waarvan sommige een Middeleeuwse naam dragen die ook nu nog gehanteerd wordt. Toch is duidelijk dat er niet onze huidige slangen mee worden bedoeld. De boa is er zo een. De Antieke en Middeleeuwse informatie over deze slang strookt niet met de eigenschappen van onze moderne boa. Achterhalen welke slang er dan wél mee bedoeld zou kunnen zijn, is een intrigerend onderzoek. Jaren geleden suggereerde Anton van Woerkom al, dat met de Antieke boa *Python sebae* bedoeld zou kunnen zijn (Van der Voort 1993, 56-57). Ik vind het interes-

laria, in all too much to mention. With bewilderment I read Jackson's experiences.

Two things I found extra fascinating to read. I am especially interested in the cultural historic aspect of herpetology. From that point of view I studied Medieval bestiaria for years, in particular the chapter on serpents of *Der naturen Bloeme* (1270), the first laymen's encyclopaedia of the Flemish phenomenon Jacob van Maerlant. In this encyclopaedia 35 snakes are described of which some have medieval names that are still in use today. Yet it is clear that these names do not refer to the snake we know now. The boa is such an example. The Antique and Medieval information on this snake does not fit with the characteristics of our modern boa. Earlier I have suggested that possibly our *Python sebae* could have been meant by the Antique boa (Van der Voort 1993, 56-57). It was interesting to read support for my suggestion: 'Boa is the name people here use for *Python sebae*, the African rock python. There are no true boas in Africa, but for some reason the name sticks.'

A second thing that I really liked in her book concerns the inevitable therapies against snake bites. During her first expedition Jackson does not carry on sera in her luggage. Simply because there aren't any against the poisonous species in Congo. She also doesn't have the means to keep them frozen. But she does get in contact with the alternative local medicines. One of them is the so-called black stone (*Pierre noire*). This stone should be capable of preventing poisoning by sucking the poison out of a wound. Jackson gets into a heated discussion on its effectiveness. When somebody claims that he saw with his own

Lamprophis olivaceus Foto/Photo: Kate Jackson

sant om bij Jackson een ondersteuning van deze suggestie te vinden: 'Boa is de naam die de mensen hier gebruiken voor *Python sebae*, de Afrikaanse rotspython. Er zijn geen echte boa's in Afrika, maar om een of andere reden past de naam.' (pag. 39).

Een tweede bijzonderheid die mij in het boek van Jackson erg heeft aangesproken, betreft de onvermijdelijke therapieën tegen gifbeten. Tijdens de eerste expeditie heeft Jackson geen sera in haar bagage. Die zijn er simpelweg niet voor giftige soorten in Congo. Ze heeft trouwens ook niet de hulpmiddelen tot haar beschikking om de sera ingevroren te houden. Ze maakt wel kennis met alternatieve Congolese middelen. Eén ervan is de zogenaamde zwarte steen (*piere noire*). Die zou gif uit een bijtend zuigen en zo vergiftiging voorkomen. Jackson

eyes how effective the stone is, Jackson replies that it probably cured the bite of a non-poisonous snake (pg 199). The stone indeed makes your tongue stick to it but it would be totally inadequate to suck poison out of a wound.

1. A bezoar Stone is a well-known Stone in laymens medicine. The name is derived from the Hebrew *behalzazar*, which means 'master of the poison' - De Waal, 52.

Already in ancient times people knew the snake stone or bezoar¹, a stone that had magnificent colours and salutarly characteristics. Such a stone had to be taken from the head of a living snake because otherwise its extraordinary powers would be lost. In Jacob van Maerlant one can read about the apsis that this serpent had such a stone

raakt in een heftige discussie over de werkzaamheid ervan. Als iemand betoogt dat hij met eigen ogen heeft gezien hoe effectief de steen werkt, reageert Jackson met de veronderstelling dat het wel een beet van een niet-giftige slang zal zijn geweest die ermee 'genezen' is (pag. 199). De steen heeft inderdaad een zuigende werking in die zin, dat je tong er aan vast blijft plakken. Maar hij zou absoluut niet in staat zijn om gif uit een wond te zuigen.

2. Een bezoarsteen is in de volksge-neeskunde een bekende steen. De naam zou afkomstig zijn van het Hebreeuwse *behalzazar*, dat 'meester van het vergif' betekent - De Waal z.j., 52.

Al in vergleden tijden kende men de slangensteen of bezoar², een steen die prachtige kleuren had en weldadige eigenschap-

in its head. Such a bezoar stone had to be pressed onto the bite immediately to prevent any harmful consequences. During his expeditions through the jungle Hans Egli always carried such a stone with him. Over a number of years one of his friends cured no less than 47 people from snake bites with such a stone. In two to three days the stone sucked the poison from the wound and then dropped off. After half day in milk it was ready for use again (Egli 1985, 22; more on the bezoar stone in Ameling 1978, 102; Henkin 1943; Howey 1955, 356 e.v.; Klauber 1997 II, 926 e.v.; Minton 1971, 107; Sinha 1979, 7). In the Boerhave Museum in Leiden (The Netherlands) such a stone is on display.

While on her second expedition Jackson gets in touch with yet another local remedy against snake bites. This time its a fluid of which one of the elderly from a village

Naja melanoleuca het dier waardoor Kate Jackson gebeten werd/ the snake by which Kate Jackson was bitten.
Foto/Photo: Kate Jackson

pen bezat. Zo'n steen moest uit de kop van een levende slang gehaald worden, omdat anders de bijzondere eigenschappen verloren gingen. Bij Jacob van Maerlant staat over de aspis te lezen, dat dit serpent een dergelijke steen in de kop had. Zo'n bezoarsteen diende direct op de plaats van de beet gedrukt te worden, zodat de kwalijke gevolgen van zo'n beet voorkomen werden. Hans Egli droeg tijdens zijn tochten door de oerwouden altijd een slangensteen bij zich. Eén van zijn vrienden had met een dergelijke steen in een tijdsbestek van enkele jaren maar liefst 47 gebetenene genezen. In twee tot drie dagen zoog de bezoar het gif uit de wond en viel er dan van af. Als de steen een halve dag in de melk had gelegen, was hij weer gebruiksklaar (Egli 1985, 22; meer over de bezoarsteen bij Ameling 1978, 102; Henkin 1943; Howey 1955, 356 e.v.; Klauber 1997 II, 926 e.v.; Minton 1971, 107; Sinha 1979, 7). In één van de rariteitenkabinetten van het Museum Boerhaave in Leiden is een dergelijke bezoar te bekijken.

Tijdens haar tweede expeditie komt Jackson in aanraking met weer een ander, inheems middel tegen slangenbeten. Deze keer is het een vloeistof waarvan één van de notabelen van het dorp haar de samenstelling toevertrouwt. Beleefdheidshalve ziet Jackson zich genoodzaakt zelf de ingrediënten te verwerven om haar eigen antidotum te maken, maar force majeure verhindert dat. Ze is er niet rouwig om.

Op het laatst gaat het toch nog fout (pag. 294 e.v.). Bij het zoeken naar slangen in een hoop stenen meent Jackson het schubben- en kleurenpatroon van een onschuldige slang te herkennen. Ze grijpt het dier nog net bij de staart en heeft plotsklaps een boscobra in handen. Zoals ze de bek

shares the secret ingredients with her. Out of politeness Jackson start to collect the necessary ingredients but force majeure prevents her from finishing is. She is not really sorry about it.

In the end it does go wrong (pg. 294 and beyond). While looking for snakes in heap of stones Jackson believes she recognizes the scalation and colours of a harmless snake. She grabs the animal at its tail and suddenly has a bush cobra in her hand. As she sees the mouth open she also feels the sting in her right thumb. She immediately associates her situation with that of Joe Slowinski, the unfortunate American herpetologist who got bitten by a krait in the middle of the Birmese jungle in 2001. His friends tried to keep him alive for 30 hours by mouth to mouth resuscitation waiting for help that would never arrive (James 2008). Fortunately Jackson does not have to rely in local antidotes because she brought polyvalent serum with her. It will save her life.

Jackson's book contains 321 pages of fascinating literature. She made me realize that I belong to that one category of snake enthusiasts that reviewer Mark W. Moffet describes on the back cover of the book as 'armchair adventurer'.

Translation from the Dutch: René van der Vlugt.

ziet opengaan, voelt ze ook de prik in haar rechterduim. Ze associeert haar situatie direct met die van Joe Slowinski, de onfortuinlijke Amerikaanse herpetoloog, die in 2001 in Birma gebeten werd door een krait. Diens vrienden hebben toen gedurende 30 uur geprobeerd hem met mond-op-mond-beademing in leven te houden, wachtend op hulp die nooit zou komen (James 2008). Gelukkig is Jackson niet aangewezen op inheemse antiodoten, maar heeft ze de beschikking over polyvalent serum. Het zal haar redding blijken te zijn.

Jacksons boek bevat 321 pagina's boeiende literatuur. Ik weet inmiddels dat ik tot die ene categorie slangenliefhebbers behoor, die recensent Mark W. Moffet op de achterkant van het boek beschrijft als 'armchair adventurer'.

Literatuur

Ameling, A., *De adder*. Utrecht, 1978.

Egli, H., *Das Schlangensymbol. Geschichte, Märchen, Mythos*. Darmstadt, 1985.

Jon Furman, *Timber Rattlesnakes in Vermont & New York. Biology, History, and the Fate of an endangered species*. University Press of New England. 2007.

Greene, H., *Snakes. The evolution of mystery in nature*. Berkeley, Los Angeles, London, 1997.

Henkin, L., 'The carbuncle in the adder's head'. In: *Modern Language Notes*, 1943, 34-39.

Howey, M. Oldfield, *The encircled serpent. A study of serpent symbolism in all countries and ages*. New York, 1955.

James, J., *The Snake Charmer. A Life and Death in Pursuit of Knowledge*. New York, 2008.

Klauber, L., *Rattlesnakes. Their Habits, Life, Histories, and Influence on Mankind*. 2 Vols. Berkely and Los Angeles, 1997.

Maerlant, Jacob van, *Der naturen bloeme*. Ed. Eelco Verwijs, Leiden, 1878. Ongewijzigde herdruk 1980.

Maerlant, Jacob van, *Der naturen bloeme*. In: *Corpus van Middelnederlandse teksten (tot en met het jaar 1300)*. Uitgegeven door M. Gysseling m.m.v. en van woordindices voorzien door W. Pijnenburg. Reeks II: literaire handschriften, deel 2. 's-Gravenhage, 1981.

Minton, S.A en Minton, M.R., *Venomous reptiles*. London, 1971.

Sinha, B., *Serpent Worship in Ancient India*. New Delhi, 1979.

Voort, M. van der, *Van serpentes met venine*. Jacob van Maerlants boek over slangen hertaald en van herpetologisch commentaar voorzien. Hilversum, 1993.

Waal, M. de, *Dieren in de volksgeneeskunst*. Antwerpen, z.j.